

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

3/S-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/3(4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холиқулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Ҳожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолитдиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудир;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Қаюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохидат Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабобевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Tillaxodjayeva Hurshida Djumavayevna</i> TURKISTONDA OILA VA NIKOH MUNOSABATLARINUNG O'ZIGA XOS JIHATLARI VA ROSSIYA IMPERIYASI BOSQINIDAN KEYIN MINTAQADA YUZ BERGAN DEMOGRAFIK JARAYONLAR	16-24
<i>A'zamova Mahliyo Panji qizi</i> ARIYANAM VAYJA GEOGRAFIK NOM TARIXI	25-29
<i>Xo'jageldiyev Ibodulla Mamaradjab o'g'li</i> DEMOGRAFIK XAVF XATARNI PAYDO QILADIGAN SHART – SHAROIT VA OMILLAR	30-34
<i>Norboyev Sarvar Qahramon o'g'li</i> SUG'D TARIXIY GEOGRAFIYASIGA DOIR MULOHAZALAR (AHAMONIYLAR DAVRI MISOLIDA)	35-39
<i>Boboqulov Oxunjon Axmat o'g'li</i> O'ZBEKISTON SSR NING AFRIKA DAVLATLARI BILAN ILMIY-TEXNIKAVIY HAMKORLIGI	40-44
<i>Салаев Ихтиёр Бахтиёрвич</i> ХОРАЗМ ИМОРАТСОЗЛИГИДА ҒИШТНИНГ ТАЙЁРЛАНИШ УСУЛЛАРИ	45-49
<i>Бабажанова Дилрабо Ражаповна</i> “ЁДГОРГА ЕТИШИНГ!”	50-56
<i>Тўйчибоев Баходир Босимович, Абдуматов Алишер Ахматкулович</i> АКАДЕМИК АБДУЛАҲАД МУҲАММАДЖОНОВ ФАОЛИЯТИДА МИЛЛИЙ ЎЗЛИКНИ АНГЛАШ МАСАЛАСИ	57-61
<i>Atavullayeva Shaxlo Musoyevna</i> YANGI O'ZBEKISTON TARAQQIYOTIDA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING ROLI.....	62-66
<i>Xolliyev Azizbek Go'zalovich</i> ROSSIYA TASHQI IQTISODIY ALOQALARINING MOLIYAVIY JIHATLARI (XIX ASRNING OXIRGI CHORAGI - XX ASR BOSHI)	67-73

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>To'uchiyev Elnurjon Kosim o'g'li</i> RIVOJLANAYOTGAN MAMLAKATLARDA MOLIYAVIY XIZMATLARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI: MIKROMOLIYALASHTIRISH, FINTECH VA INNOVATSION MOLIYAVIY MAHSULOTLARNING ROLINI OSHIRISH	74-79
<i>Зарипов Хуршид Закир ўғли</i> ХОРАЗМ ВИЛОЯТИДА ИНСОН КАПИТАЛИНИНГ РИВОЖЛАНИШИ ВА УНДАН САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНИШ ДАРАЖАСИНИ БАҲОЛАШ ЙЎЛЛАРИ	80-86

Pazildinov Muxiddin Maxammadin o'g'li

O'ZBEKISTONDA ELEKTRON TIJORATNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI 87-100

Aytiyeva Sevara Allaberdiyevna

O'ZBEKISTONDA KICHIK TADBIRKORLIK SUB'EKTлари TOMONIDAN YUK TASHISH XIZMATI KO'RSATISHNING TASHKILiy-IQTISODiy ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH 101-104

Isayev Atabek Djurabayevich

MONETAR REJIMLARINING TURLARI VA O'ZBEKISTONNING INFLYATSION TARGETLASHGA O'TISHI 105-112

Алиева Надирахон Абдумаликовна

ИПАКЧИЛИК КОРХОНАЛАРНИНГ ИННОВАЦИОН ФАОЛИЯТИНИ БОШҚАРИШ ЖАРАЁНИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ИМКОНИЯТЛАРИ 113-120

Ruziyev Zafar Ikramovich

KAPITAL BOZORI INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI 121-127

Azizkulov Bakhtiyar, Saifullayev Sanjarbek

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA DAVLATNING MOLIYAVIY – INVESTITSION SIYOSATI VA QABUL QILINGAN IQTISODIY ISLOHOTLAR 128-134

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Sultonova Shakhnoza

JADIDCHILIK HARAKATINING MILLIY TARBIYANI YUKSALTIRISHDAGI ROLI 135-140

Razzoqova Shohsanam

MARKAZIY OSIYO DINLARI 141-147

Ziyotova Adolat Ergashevna, Mamaraximov Kahramon Xaltuxtashevich

YANGI O'ZBEKISTON YOSHLARINI MAFKURAVIY TAHDIDLARDAN ASRASHNING MA'NAVIY-MA'RIFIY ASOSLARI 148-154

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Кўчимов Шухрат Норқизилович

ЎЗБЕКИСТОНДА ДАВЛАТ ТИЛИ РИВОЖИНИНГ МУҲИМ МАСАЛАЛАРИ 155-158

Рузиева Ситора Асроровна

РОЛЬ КОНЦЕПТА «СЕМЬЯ» В ЛИНГВОКУЛЬТУРАХ ЗАПАДА И ВОСТОКА 159-163

Мирсагатова Покиза Авазбек қизи

ОБРАЗЛИ ФРАЗЕОЛОГИК БИРЛИКЛАРНИ ТАРЖИМА ҚИЛИШДАГИ МУАММОЛАР 164-170

Jurayeva Shalolaxon Xusanboyevna

MUALLIF NUTQI VA DIALOGIK NUTQ SHAKLLARINING TARIXIY ROMANLARDAGI FUNKSIYASI 171-175

Ruzibayeva Aziza Kahramanovna

J. BAYRON VA M. LERMONTOV SHE'RLARINING QISYOSLI TAHLILI 176-179

Jovbo'riyeva Saodat O'ktamovna

INGLIZ TILIDA PSIXOLOGIK TERMINLARNING YASALISH USULLARI TAHLILI 180-184

<i>Qulmamatova Muattar Otabek qizi</i> “BOYLIK” KONSEPTINING LINGVOKULTUROLOGIK TAHLILI	185-191
<i>Sanakulov Zayniddin</i> ONOMASTIKADA ONIMIZATSIYA VA APELLYATIVIZATSIYANING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI	192-197
<i>Saakyan Roza Yurevna, Jalilova Lola Jalilovna</i> TEODOR DRAYZERNING “BAXTIQARO KERRI” ROMANIDA PSIXOLOGIYA VA AXLOQ PRIZMASI ORQALI ISTAKNING ISTEZHOSINI O’RGANISH	198-205
<i>Xudoyberdieva Oyjamol Muzaffarovna</i> O’ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA «RAQS» TERMINOLOGIYASINING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI	206-211
<i>Soatmurodova Shoxista Zafar qizi</i> O’ZBEK TILIDA ATTORLIK LEKSIKASINING MAVZUVIY GURUHLARI	212-217
<i>Tadjieva Mastura Fayzullaevna</i> BASIS OF SIMILE IN METAPHORICAL MODELS WITH THE CONCEPT “LOVE” IN ENGLISH AND UZBEK	218-222
<i>Imamova Gulrux</i> JIN RIZNING “WIDE SARGASSO SEA” ASARIDA INTERTEKSTUALLIK	223-229
<i>Nazarov Sardor Shomurodovich</i> INGLIZ VA O’ZBEK TILLARIDA SO’Z BIRIKMALARINING SINTAKTIK MUNOSABATLARI	230-234
<i>Atamurodova Feruza Tashmurotovna</i> JON GOLSUORSINING “FORSAYTLAR HAQIDA SAGA” ASARINING EPIK TURKUMGA XOS XUSUSIYATLARI	235-239
<i>Iskandarov Bahrom</i> MARTIN IDEN ASARINING JEK LONDON HAYOTIDAGI AKSI	240-243
<i>Mustafoqulov Ro’ziqul Boynazarovich</i> ERTAKLARDA AN’ANAVIY TASVIRLAR	244-251
<i>Kuvonov Zarifjon Maxsiddin o’g’li</i> NEMIS TILIDAGI QORA VA OQ RANG KOMPONENTLI FRAZELOGIZMLARNING O’ZBEK TILIGA BERILISHI VA ULARNING SEMANTIK TADQIQI	252-256
<i>Djabbarova Shoirra Boltaevna</i> MUQOBILSIZ LEKSIKANING TARJIMA MUAMMOSI: LINGVOMADANIY TAHLIL	257-260
<i>Haydarova Kamola Davranovna</i> TURLI TIZIMLI TILLARDA OLMA LEKSEMASINING QIYOSIY-CHOG’ISHTIRMA TAHLILI	261-264
<i>Bektemirov Zohid Nodirovich</i> HOZIRGI ZAMON NEMIS TILIDA ILOVALI ELEMENTLARNING LINGVOPRAGMATIK XUSUSIYATLARI	265-269
<i>Murtazaeva Xadicha Nuriddinovna</i> TERMINOLOGIYA TADQIQOT OBYEKTI SIFATIDA	270-273

<i>Xudoynazarova O'g'lonoy Allamurodovna</i> DINIY BARQAROR BIRLIKLARNING SEMANTIK XUSUSIYATLARI	274-277
<i>Bazarova Ziyoda Eshbaevna</i> ZAMONAVIY LINGVISTIK TADQIQOTLARDA BADIY MATN MUALLIFI OBRAZINING O'RGANILISHI	278-282
<i>Abdulvohidova Nafisa Serobjon qizi</i> AVIATSIYAGA OID TERMINLARNING LEKSIKOGRAFIK XUSUSIYATLARI (INGLIZ VA O'ZBEK TILLARI MISOLIDA)	283-286
<i>Sultonqulova Feruza Bobonazarovna</i> AN'ANAVIY TOSH OBRAZINING TALQINLARI XUSUSIDA	287-291
<i>Abduganiyeva Djamilya Rustamovna, Malik Hodjaev</i> KETMA-KET TARJIMADA KOGNITIV YONADSHUVI VA ESLAB QOLISH USULLARI.....	292-296
<i>Amanbaeva Dilsora</i> «BURCH» KONSEPTINING ETNIK, MILLIY-MADANIY TALQINI.....	297-300
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Abdullayeva Sabohat Asatullo qizi</i> BLOKCHEYN KRIMINALISTIKASI: MARKAZSIZLASHTIRISH DAVRIDA KIBER JINOYATLARNI TERGOV QILISHDA ZAMONAVIY YONDASHUV	301-308
<i>Mirzakarimova Dilafruz Danyorovna</i> KIBERXAVFSIZLIK VA KIBERMAKONDA YURISDIKSIYA CHEGARALARINI BELGILASHNING ILMIY NAZARIY MASALALARI	309-315
<i>Raxmatova Xonzodabegim Utkir qizi</i> KIBER HUQUQ SOHASIDAGI YURISDIKSIYA VA XALQARO HAMKORLIKNING NAZARIY- HUQUQIY ASOSLARI	316-323
<i>G'ulomov Shohruh Islomjon o'g'li</i> METAVERSE PLATFORMALARIDA SHAXSIY MA'LUMOTLAR VA MAXFIYLIK MASALALARI	324-330
<i>Baxromova Laylo Rayim kizi</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SAYLOV TIZIMINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	331-336
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Сафарова Замира Михлиевна</i> ФОРМИРОВАНИЕ ЛИНГВОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ У УЧАЩИХСЯ 10-11-Х КЛАССОВ СРЕДСТВАМИ НАЦИОНАЛЬНО-ПРЕЦЕДЕНТНЫХ ТЕКСТОВ	337-342
<i>Нурманов Абдиназар Ташбаевич, Каримов Мусулмонкул Бахриддинович</i> ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ РУССКОГО ЯЗЫКА К ТЕХНОЛОГИИ И ТЕХНИКЕ ЭФФЕКТИВНОГО ОБЩЕНИЯ	343-347
<i>Abdullayev Dilshod Xamidullo o'g'li</i> BOLALARDA EGILUVCHANLIK VA CHAQQONLIK SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH.....	348-352
<i>Xayritdinov Otabek Murotjon o'g'li</i> MADANIY ANTROPOLOGIYANING GUMANITAR FANLAR INTEGRATORI SIFATIDAGI	

O'RNI	353-357
<i>Kalmenov Jalg'asbay Sarsenbaevich, Ibadullaeva Zamira Kuanishovna</i> MUSIQA FANI DARSIDA PEDAGOGIK METOD VA KASBIY MAHORATI	358-361
<i>Bekchanova Nilufar Boltaboyevna</i> TABIIY FANLARNI O'QITISHDA TALABALARNING IJODIY QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISHGA YORDAM BERUVCHI OMILLAR	362-367
<i>Ibragimova Dildora</i> MAXSUS MAQSADLARDA INGLIZ TILINI O'RGANISH VA O'RGATISH JARAYONIDA TEXNIKA OLIIY O'QUV YURLARI O'QITUVCHILARINING PEDAGOGIK KOMPETENTSIYASINI RIVOJLANTIRISH	368-371
<i>Kamalova Dilnavoz Ixtiyorovna</i> FIZIKA VA ASTRONOMIYA FANLARINI O'QITISHDA – EKSKURSIYANING O'RNI	372-377
<i>Soyibnazarov Abbosjon Ikromjonovich</i> FIZIKA FANIDAN MASALALAR YECHISHDA SIMULYATOR DASTURLARIDAN FOYDALANISH	378-383
<i>Xusmatova Xalusa Faatovna</i> ВИКТОРИНА ПО КОЛЛОИДНОЙ ХИМИИ: РАЗВИВАЕМ ЛОГИЧЕСКОЕ МЫШЛЕНИЕ СТУДЕНТОВ	384-389
<i>Toshboyeva Barnoxon</i> BOSHLANG'ICH SINFI O'QUVCHILARIGA SHET TILLARI O'QITISHNING PSIXOLOGIK- METODOLOGIK KONTSEPTSIYASI	390-393
<i>Shirnazarova Zamira Allaberdiyevna</i> MADANIYATLARARO MULOQOT KOMPETENSİYASINING LINGVODIDAKTIK ANAMIYATI	394-399
<i>Uralova Nurxon Mahadovna</i> ШАХСГА ЙЎНАЛТИРИЛГАН ТАЪЛИМ АСОСИДА МАКТАБГАЧА ТАЪЛИМ ТАШКИЛОТЛАРИДА ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ ЖАРАЁНИНИ АМАЛГА ОШИРИШ	400-404
<i>Berдиева Ойгул Бекмуратовна</i> НОЕВКЛИД ГЕОМЕТРИЯЛАР ЭЛЕМЕНТЛАРИ ЁРДАМИДА МАТЕМАТИКА ЎҚИТУВЧИЛАРИНИ КАСБИЙ МЕТОДИК ТАЙЁРЛАШ	405-411
<i>Choriqulov Rustamjon Ibodullo o'g'li</i> TALABALARDA MUSTAQIL TALIM KO'NIKMALARINI O'ZLASHTIRISHDA RAQAMLI TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING ZAMONAVIY KO'RINISHI	412-416
<i>Beknayeva Shaxnoza Vladimirovna</i> МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ ТАШКИЛОТЛАРИДА ИНСОН RESURSLARINI BOSHQARISHDA INNOVATSION JARAYONLAR	417-423
<i>Burxiev Olimjon Boboevich</i> СИСТЕМА ПРИМЕНЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ В ВУЗЕ	424-429

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Volume 4, Special Issue 3 (may, 2024). -430 p.

CONTENTS

07.00.00 – HISTORICAL SCIENCES

Tillakhodjayeva Hurshida Djumavayevna

FEATURES OF FAMILY AND MARRIAGE RELATIONS IN TURKESTAN AND DEMOGRAPHIC PROCESSES IN THE REGION AFTER THE INVASION OF THE RUSSIAN EMPIRE 16-24

A'zamova Mahliyo Panji kizi

HISTORY OF ARIYANAM VAYJA GEOGRAPHICAL NAME 25-29

Khojageldiyev Ibodulla Mamaradjab ogli

DEMOGRAPHIC PERIL CAUSES DANGER CONDITION - CONDITIONS AND FACTORS 30-34

Norboyev Sarvar Kaxramon ugli

REMARKS ON THE HISTORICAL GEOGRAPHY OF SUGDH (IN THE CASE OF THE ACHAEMENID ERA) 35-39

Babakulov Okhunjon Akhmat ogli

SCIENTIFIC-TECHNICAL COOPERATION OF THE UZBEKISTAN SSR WITH AFRICAN COUNTRIES 40-44

Salaev Ikhtiyor Bakhtiyorovich

METHODS OF MAKING BRICKS IN KHOREZM ARCHITECTURE 45-49

Babajanova Dilrabo Rajapovna

“FOLLOW TO YADGAR!” 50-56

Tuychiboev Bakhodir Bosimovich, Abdumatov Alisher Akhmatkulovich

THE ISSUE OF UNDERSTANDING NATIONAL IDENTITY IN THE ACTIVITY OF ACADEMIC ABDULAHAD MUHAMMADJONOV 57-61

Atavullayeva Shakhlo Musayevna

THE ROLE OF THE MEDIA IN THE DEVELOPMENT OF THE NEW UZBEKISTAN 62-66

Kholliev Azizbek Guzalovich

FINANCIAL ASPECTS OF RUSSIA'S EXTERNAL ECONOMIC LINKS (LAST QUARTER OF THE 19th CENTURY - BEGINNING OF THE 20th CENTURY) 67-73

08.00.00 – ECONOMIC SCIENCES

Tuychiyev Elnurjon Kosimovich

OPPORTUNITIES TO USE FINANCIAL SERVICES IN DEVELOPING COUNTRIES: ENHANCING THE ROLE OF MICROFINANCE, FINTECH AND INNOVATIVE FINANCIAL PRODUCTS 74-79

Zaripov Khurshid Zakir ogli

WAYS TO ASSESS THE DEVELOPMENT OF HUMAN CAPITAL AND THE LEVEL OF EFFECTIVE USE OF IT IN KHORAZM REGION 80-86

Pazildinov Mukhiddin Makhammedin ogli

DEVELOPMENT TENDENCIES OF ELECTRONIC COMMERCE IN UZBEKISTAN 87-100

<i>Aйтиева Sevara Allaberdiyevna</i> IMPROVEMENT OF THE ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC FUNDAMENTALS OF THE PROVISION OF CARGO TRANSPORTATION SERVICES BY SMALL BUSINESS SUBJECTS IN UZBEKISTAN	101-104
<i>Isaev Atabek Djurabayevich</i> TYPES OF MONETARY REGIMES AND UZBEKISTAN'S TRANSITION TO INFLATION TARGETING	105-112
<i>Alieva Nadirakhan Abdumalikovna</i> OPPORTUNITIES FOR DEVELOPING THE MANAGEMENT PROCESS OF INNOVATION ACTIVITIES IN SERIKING ENTERPRISES	113-120
<i>Ruziev Zafar Ikramovich</i> WAYS TO DEVELOP CAPITAL MARKET INFRASTRUCTURE	121-127
<i>Azizkulov Bakhtiyar, Saifullayev Sanjarbek</i> STATE FINANCIAL - INVESTMENT POLICY AND ACCEPTED ECONOMIC REFORMS IN THE DIGITAL ECONOMY	128-134
09.00.00 – PHILOSOPHICAL SCIENCES	
<i>Sultonova Shakhnoza</i> THE ROLE OF THE JADIDISM MOVEMENT IN PROMOTING NATIONAL EDUCATION	135-140
<i>Razzakova Shahsanam</i> THE RELIGIONS OF CENTRAL ASIA	141-147
<i>Ziyotova Adolat Ergashevna, Mamarakhimov Khakhramon Khaltukhtashevich</i> THE SPIRITUAL AND EDUCATIONAL BASIS OF PROTECTING YOUNG PEOPLE OF NEW UZBEKISTAN FROM IDEOLOGICAL THREAT	148-154
10.00.00 – PHILOLOGICAL SCIENCES	
<i>Kuchimov Shukhrat Norkizilovich</i> IMPORTANT ISSUES OF STATE LANGUAGE DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN	155-158
<i>Ruzieva Sitora Asrorovna</i> THE ROLE OF THE CONCEPT “FAMILY” IN THE LINGUOCULTURES OF THE WEST AND EAST	159-163
<i>Mirsagatova Pokiza Avazbek kizi</i> DIFFICULTIES IN TRANSLATING FIGURATIVE PHRASEOLOGICAL UNITS	164-170
<i>Jurayeva Shalolakhon Khusanboyevna</i> THE FUNCTION OF THE AUTHOR’S SPEECH AND DIALOGICAL FORMS OF SPEECH IN HISTORICAL NOVELS	171-175
<i>Ruzibayeva Aziza Kahramanovna</i> COMPARATIVE ANALYSIS OF J. BYRON AND M. LERMONTOV’S POETRY	176-179
<i>Jovbo’riyeva Saodat O’ktamovna</i> ANALYSIS OF FORMING PSYCHOLOGICAL TERMS IN ENGLISH	180-184
<i>Qulmamatova Muattar Otabek qizi</i> LINGUOCULTURAL ANALYSIS OF THE CONCEPT OF "WEALTH"	185-191

<i>Sanakulov Zayniddin</i> LINGUISTIC CHARACTERISTICS OF PROPRIALISATION AND APPELLATIVISATION IN ONOMASTICS	192-197
<i>Saakyan Roza Yurevna, Jalilova Lola Jalilovna</i> EXPLORATION OF IRONY OF DESIRES THROUGH THE LENS OF PSYCHOLOGY AND MORALITY IN THEODORE DREISER'S NOVEL "SISTER CARRIE"	198-205
<i>Khudoyberdieva Oyjamol Muzaffarovna</i> LINGUISTIC FEATURES OF «DANCE» TERMINOLOGY IN UZBEK AND ENGLISH	206-211
<i>Soatmurodova Shoxista Zafar qizi</i> THEMATIC GROUPS OF THE PERFUMERY LEXICON IN THE UZBEK LANGUAGE	212-217
<i>Tadjieva Mastura Fayzullaevna</i> BASIS OF SIMILE IN METAPHORICAL MODELS WITH THE CONCEPT "LOVE" IN ENGLISH AND UZBEK	218-222
<i>Imamova Gulrukh</i> EXPLORING INTERTEXTUALITY IN JEAN RHYS "WIDE SARGASSO SEA"	223-229
<i>Nazarov Sardor Shomurodovich</i> SYNTACTIC RELATIONSHIPS OF WORD COMBINATIONS IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES	230-234
<i>Atamurodova Feruza Tashmurotovna</i> FEATURES OF JOHN GALSWORTHY'S EPIC SERIES THE FORSYTH SAGA	235-239
<i>Iskandarov Bahrom</i> MARTIN EDEN'S REFLECTION ON THE LIFE OF JACK LONDON	240-243
<i>Ruzikul Mustafokulov Boynazarovich</i> TRADITIONAL IMAGES IN FAIRY TALES	244-251
<i>Kuvonov Zarifjon Maxsiddin o'g'li</i> TRANSLATION OF GERMAN BLACK AND WHITE PHRASEOLOGISMS INTO UZBEK LANGUAGE AND THEIR SEMANTIC ANALYSIS	252-256
<i>Djabbarova Shoirra Boltaevna</i> THE TRANSLATION PROBLEM OF NON-EQUIVALENT LEXICON: A LINGUOCULTURAL ANALYSIS	257-260
<i>Haydarova Kamola Davranovna</i> COMPARATIVE-CONTRASTIVE ANALYSIS OF THE APPLE LEXEM IN DIFFERENT SYSTEMIC LANGUAGES	261-264
<i>Bektemirov Zohid Nodirovich</i> LINGUOPRAGMATIC PROPERTIES OF ADJUNCTIVE ELEMENTS IN MODERN GERMAN	265-269
<i>Murtazaeva Xadicha Nuriddinovna</i> TERMINOLOGY AS AN OBJECT OF RESEARCH	270-273
<i>Khudoynazarova Oglonoy Allamurodovna</i> SEMANTIC CHARACTERISTICS OF RELIGIOUS STABLE UNITS	274-277
<i>Bazarova Ziyoda Eshbaevna</i> THE STUDY OF THE PROBLEM OF THE IMAGE OF THE AUTHOR OF A LITERARY TEXT IN MODERN LINGUISTIC RESEARCH	278-282

<i>Abdulvohidova Nafisa Serobjon qizi</i> LEXICOGRAPHIC CHARACTERISTICS OF AVIATION TERMS (IN THE EXAMPLE OF ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES)	283-286
<i>Sultankulova Feruza Bobonazarovna</i> ON THE INTERPRETATIONS OF THE TRADITIONAL STONE IMAGE	287-291
<i>Abduganiyeva Djamilya Rustamovna, Malik Hodjaev</i> COGNITIVE PROCESSING AND MEMORY TECHNIQUES IN CONSECUTIVE INTERPRETATION	292-296
<i>Amanbaeva Dilsora</i> СИСТЕМА ПРИМЕНЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ОБРАЗОВАНИЯ В ВУЗЕ	297-300

12.00.00 – LAW

<i>Abdullayeva Sabokhat Asatullo qizi</i> BLOKCHEYN FORENSICS: A MODERN APPROACH TO CYBER CRIME INVESTIGATION IN AN ERA OF DECENTRALIZATION	301-308
<i>Mirzakarimova Dilafruz Danyorovna</i> SCIENTIFIC THEORETICAL ISSUES OF DETERMINING THE BOUNDARIES OF JURISDICTION IN CYBER SECURITY AND CYBER SPACE	309-315
<i>Rakhmatova Khanzodabegim Utkir kizi</i> THEORETICAL-LEGAL BASIS OF JURISDICTION AND INTERNATIONAL COOPERATION IN THE FIELD OF CYBER LAW	316-323
<i>Gulomov Shokhruxh Islomjon ogli</i> PERSONAL INFORMATION AND PRIVACY ISSUES ON THE METAVERSE PLATFORMS..	324-330
<i>Bakhromova Laylo Rayim kizi</i> SPECIFIC CHARACTERISTICS OF THE ELECTION SYSTEM IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN	331-336

13.00.00 – PEDAGOGICAL SCIENCES

<i>Safarova Zamira Mihlievna</i> FORMATION OF LINGUOCULTURAL COMPETENCE IN STUDENTS OF 10-11TH GRADES BY MEANS OF NATIONAL PRECEDENT TEXTS	337-342
<i>Nurmanov Abdinazar Tashbaevich, Karimov Musulmonkul Bakhriddinovich</i> PRACTICAL ASPECTS OF PREPARING A FUTURE RUSSIAN LANGUAGE TEACHER FOR TECHNOLOGY AND EFFECTIVE COMMUNICATION TECHNIQUES	343-347
<i>Abdullayev Dilshod Xamidullo o'g'li</i> DEVELOPING FLEXIBILITY AND RESILIENCE IN CHILDREN	348-352
<i>Khayritdinov Otabek Murotjon ogli</i> THE ROLE OF CULTURAL ANTHROPOLOGY AS AN INTEGRATOR IN THE SYSTEM OF HUMANITIES	353-357
<i>Kalmenov Jalgasbay Sarsenbaevich, Ibadullaeva Zamira Kuanishovna</i> PEDAGOGICAL METHOD AND PROFESSIONAL SKILLS IN A MUSIC LESSON	358-361
<i>Bekchanova Nilufar Boltaboyevna</i> FACTORS HELPING TO DEVELOP STUDENTS CREATIVE SKILLS IN NATURAL SCIENCE TEACHING	362-367

<i>Ibragimova Dildora</i> DEVELOPMENT OF PEDAGOGICAL COMPETENCE OF TEACHERS OF TECHNICAL UNIVERSITIES IN THE PROCESS OF LEARNING AND TEACHING ENGLISH FOR SPECIAL PURPOSES	368-371
<i>Kamalova Dilnavoz Ikhtiyorovna</i> THE ROLE OF THE EXCURSION IN TEACHING THE SCIENCES OF PHYSICS AND ASTRONOMY	372-377
<i>Soyibnazarov Abbosjon Ikromjonovich</i> USING SIMULATION PROGRAMS IN SOLVING PHYSICS PROBLEMS	378-383
<i>Khalisa Faitovna Khismatova</i> QUIZ ON COLLOIDAL CHEMISTRY: DEVELOPING LOGICAL THINKING OF STUDENTS	384-389
<i>Toshboyeva Barnoxon</i> PSYCHOLOGICAL AND METHODOLOGICAL CONCEPT OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES TO PRIMARY SCHOOL CHILDREN	390-393
<i>Shirnazarova Zamira Allaberdiyevna</i> LINGUODIDACTIC SIGNIFICANCE OF INTERCULTURAL COMPETENCE	394-399
<i>Uralova Nurkhan Makhadovna</i> IMPLEMENTATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS ON THE BASIS OF PERSONALITY-ORIENTED EDUCATION	400-404
<i>Berdieva Aygul Bekmuratovna</i> PROVIDING PROFESSIONAL METHODOLOGICAL TRAINING OF MATHEMATICS TEACHERS WITH THE HELP OF ELEMENTS OF NON-EUCLIDEAN GEOMETRIES	405-411
<i>Choriqulov Rustamjon Ibodullo o'g'li</i> MODERN VIEW OF THE USE OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN MASTERING INDEPENDENT LEARNING SKILLS IN STUDENTS	412-416
<i>Beknayeva Shaxnoza Vladimirovna</i> INNOVATION PROCESSES IN HUMAN RESOURCE MANAGEMENT IN PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS	417-423
<i>Burkhiev Olimjon Boboevich</i> SYSTEM OF APPLICATION OF INFORMATION TECHNOLOGY AS A MEANS OF IMPROVING THE QUALITY OF EDUCATION IN A UNIVERSITY	424-429

Received: 05 May 2024
Accepted: 10 May 2024
Published: 25 May 2024

Article / Original Paper

THEORETICAL-LEGAL BASIS OF JURISDICTION AND INTERNATIONAL COOPERATION IN THE FIELD OF CYBER LAW

Rakhmatova Khanzodabegim Utkir kizi

Master's degree student of "Cyber Law" at Tashkent State University of Law
rakhmatovakhonzoda55@gmail.com

Abstract. In the digital age, cybercrime is emerging as a global problem, transcending traditional borders and jurisdictions. Cybercriminals take advantage of the unlimited capabilities of the Internet to create complex obstacles for law enforcement agencies to investigate and prosecute criminals. Jurisdiction is a major obstacle to solving these problems and complicates measures to protect citizens from online threats. This article attempts to explore the jurisdictional issues of cybercrime and their solutions.

Key words: Cybercrime, jurisdiction, cross-border access, international cooperation, mutual legal assistance.

KIBER HUQUQ SOHASIDAGI YURISDIKSIYA VA XALQARO HAMKORLIKNING NAZARIY-HUQUQIY ASOSLARI

Raxmatova Xonzodabegim Utkir qizi

Toshkent davlat yuridik universiteti, Kiber huquqi yo'nalishi talabasi

Annotatsiya. Raqamli davr sharoitida, kiberjinoyatchilik global darajadagi muammo sifatida namoyon bo'lmoqda va an'anaviy chegaralar hamda yurisdiksiyalardan chetga chiqib ketmoqda. Kiber jinoyatchilar cheklanmagan internet imkoniyatlaridan foydalanib, huquqni muhofaza qilish organlariga tergov va jinoyatchi shaxslarni javobgargalikka tortishda murakkab to'siqlarni keltirib chiqarmoqda. Yurisdiksiya masalasi ushbu muammolarni hal qilishga katta to'sqinlik qilmoqda va fuqarolarni onlayn tahdidlardan himoya qilish choralarni qiyinlashtirmoqda. Ushbu maqolada kiberjinoyatchilikning yurisdiksiyaga oid muammolari va ularning yechimlarini o'rganishga harakat qilinadi.

Kalit so'zlar: Kiberjinoyatchilik, yurisdiksiya, transchegaraviy kirish, xalqaro hamkorlik, o'zaro huquqiy yordam.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI3Y2024N51>

Kirish. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal taraqqiyoti inson va jamiyat hayotida keng imkoniyatlarni yaratishi bilan bir qatorda jinoyatchilik dinamikasida kiberjinoyatlarning soni ortishiga sabab bo'lmoqda. 2011-yilda 2,3 milliard inson, bu dunyo aholisining uchdan biridan ko'prog'ini tashkil etadi, Internetdan foydalangan bo'lsa, 2020 yilgacha bir-biriga tarmoq orqali ulangan qurilmalar soni odamlar sonidan olti barobarga oshdi va bu, o'z navbatida, internet haqidagi mavjud tushunchalarni o'zgartirib yubordi. Yaqin kelajakda internet protokoli bilan elektron dalillarni o'z ichiga olmaydigan jinoyatlar turi qolmaydi [1; 5-6-b]. Odatda, kiberjinoyatchilik ikkita asosiy toifaga bo'linadi. Birinchisida kompyuter jinoyatning maqsadi hisoblansa, jumladan, ma'lumotlar maxfiyligi, tarmoqqa

ruxsatsiz kirish yoki noqonuniy buzish, ikkinchi toifaga an'anaviy jinoyatlar: firibgarlik, qalbakilashtirish va o'g'irlik, faqat endilikda ushbu huquqbuzarliklar aloqa va axborot texnologiyalari orqali sodir etilishi bilan farq qiladi. Kiberjinoyatlar davlatdan tashqarida sodir etilishi mumkinligi huquqni muhofaza qilish organlariga katta qiyinchiliklar tug'diradi. Kompyuter yoxud yuqori axborot texnologiyalari yordamida sodir etilgan jinoyatlar, kiber firibgarlik - ushbu ijtimoiy xavfli qilmishlarga nisbatan xalqaro miqyosda yagona ta'rif mavjud emas, shu bois har bir davlatda huquq sohasi mutaxassisleri bunga turlicha yondashishadi. Masalan, Yevropa Kengashining Kiberjinoyatchilik to'g'risidagi Konvensiyasi (Budapesht Konvensiyasi) quyidagi harakatlarni kiberjinoyatchilik deb hisoblaydi: kompyuter ma'lumotlari va tizimlarining yaxlitligi, maxfiylikka qarshi jinoyatlar, mualliflik huquqining buzilishi bilan bog'liq huquqbuzarliklar, noqonuniy kirish, ma'lumotlar aralashuvi, tizim aralashuvi va qurilmalardan noto'g'ri foydalanish; kompyuter bilan bog'liq qalbakilashtirish; firibgarlik; bolalar pornografiyasi oid huquqbuzarliklar [2; 4-8-b].

Axborot texnologiyalari yordamida sodir etilgan huquqbuzarliklarga qarshi kurash bo'yicha Arab Konvensiyasi Budapesht Konvensiyasiga qaraganda kengroq jinoyatlarni nazarda tutadi. Bu noqonuniy kirish jinoyati; noqonuniy ushlab jinoyati; ma'lumotlarning yaxlitligiga qarshi jinoyatlar; axborot texnologiyalari vositalarini suiiste'mol qilish; axborot texnologiyalari orqali qalbakilashtirish, firibgarlik, pornografiya, terrorizm, uyushgan jinoyatchilik, mualliflik huquqi va turdosh huquqlar; elektron to'lov vositalaridan noqonuniy foydalanish bilan bog'liq jinoyatlarni o'z ichiga oladi [3; 5-9-b].

Metodologiya. Kiberjinoyatchilikka qarshi kurashish uchun, avvalo, yurisdiksiya masalasiga atroflicha to'xtalish lozim. An'anaviy yurisdiksiyadan farqli o'laroq, axborot texnologiyalari yordamida sodir etilgan jinoyatlar ustidan yurisdiksiya xalqaro huquqda hududiylik, faol va nafaol fuqarolik, himoya tamoyillari asosida shakllantiriladi, shuningdek, davlat manfaatlari, jinoyat sodir etgan huquqbuzarning millati, jabrlanuvchining holatini ham o'z ichiga oladi. Transmilliy jinoyatchilikka qarshi kurashish bo'yicha o'kazilgan to'qqizinchi Birlashgan Millatlar Kongressida ushbu huquqbuzarliklarga quyidagicha ta'rif beriladi, ya'ni "kelib chiqishi, oldini olish jihatdan va to'g'ridan-to'g'ri yoki bilvosita ta'siri yuzasidan bir nechta mamlakatni qamrab oladigan jinoyatlar transmilliy jinoyatlar hisoblanadi [4; 10-12-b]. Ushbu Kongress kiber jinoyatlarni transmilliy jinoyatlarning o'n sakkiz toifasidan biri sifatida e'tirof etgan. Transmilliy jinoyatlarga qarshi kurashish bo'yicha Birlashgan Millatlar Konvensiyasining 3/2 moddasiga ko'ra, "jinoyat transmilliy xarakterga ega bo'ladi, agar: (a) birdan ortiq davlatda sodir etilgan bo'lsa; (b) u bitta davlatda sodir etilgan bo'lsa-da, ammo unga tayyorgarlik ko'rish, rejalashtirish, yo'naltirish va nazorat qilish boshqa davlatda amalga oshirilsa; (c) jinoyat bitta davlatda sodir etilsa ham, biroq jinoiy faoliyat bilan shug'ullanadigan uyushgan jinoiy guruhni o'z ichiga olgan bo'lsa, (d) u bitta davlatda sodir etilgan bo'lsa-da, ammo boshqa davlatlarga sezilarli darajada ta'sir o'tkazgan bo'lsa [5; 15-20-b]. Konvensiyaning 2/A moddasiga asosan yuqorida ta'kidlangan holatlar qatorida uyushgan jinoyatchilar tomonidan sodir etilgan kiberjinoyatchilik ushbu xalqaro hujjat bilan qamrab olinadi. Ushbu Konvensiya manfaatdor davlatlar o'rtasidagi xalqaro hamkorlikning huquqiy asosi sifatida foydalaniladi.

Kiberjinoyatchilikning xavfli jihati shundaki, global tarmoqlarning transchegaraviy tabiati sababli huquqbuzarga bir mamlakatdan osonlikcha bir nechta davlatda jinoyat sodir etishga imkon beradi. Amerikalik professor Pol Shiff Berman ta'kidlaganidek: "Elektron

bog'langan dunyoda geografik joylashuvlarga qaramasdan har qanday harakatning ta'siri darhol boshqa joylarda sezilishi mumkin" [6; 191-196-b]. Jinoyatchilarni yuqori axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda jinoyat sodir etishga undaydigan bir qancha omillar mavjud, jumladan, ularga o'z davlatidan ko'ra boshqa davlatda jinoyat sodir etish kamroq harakat talab qiladi, shuningdek, kiberjinoyatchilikka qarshi kurashish, huquqni tartibga solish siyosati doirasida mamlakatlar o'rtasidagi farq ham katta ta'sirga ega. Misol uchun bir davlatda jinoyat deb hisoblangan harakat boshqa davlatda ijtimoiy xavfli qilmish sifatida baholanmasligi mumkin. Uchinchi masala, Internetni boshqarish, ya'ni Internet o'zini o'zi boshqarishi kerakmi yoki hukumat o'z fuqarolarini himoya qilish uchun muayyan tartib-qoidalar, jumladan kuzatuv yoki ba'zi shubhali veb-saytlarga kirishni blokirovka qilish orqali aralashishi kerakmi, bu borada juda ko'p munozaralar yuzaga kelmoqda.

Natija. 2003-yilda Birlashgan Millatlar Tashkilotining giyohvandlik va jinoyatchilik bo'yicha idorasi uchun ma'lumot to'plandi. Kompleks o'rganish shuni ko'rsatdiki, transmilliy o'lchovni qamrab olgan kiber jinoyatlarning ulushi Yevropada 70%, Osiyo va Okeaniyada 50%, Afrikada 40 % va Amerikada 30% tashkil etgan [7; 183-185-b]. Aksincha, kiberjinoyatchilik mahalliy ham bo'lishi mumkin, ya'ni jabrlanuvchi va jinoyatchi jismonan bir davlatning hududida bo'ladi, misol uchun maxfiy ma'lumotlarni o'g'irlash maqsadida kompaniyaning kompyuter tizimiga noqonuniy kirish.

Kiberjinoyatchilikning transmilliy o'lchovi mahalliy qonunchilik uchun katta texnik va huquqiy muammolarni yaratadi, jumladan, jinoyatni tergov qilishda dalillarni to'plash va jinoyatchini ushlab, bir vaqtning o'zida birdan ortiq davlatda sodir etilgan qilmishni ochish huquqni muhofaza qiluvchi organlar uchun qiyinchilikni yuzaga keltiradi. Bu eksterritorial tabiat milliy va xalqaro qonunlarni ishlab chiquvchilarni kiberjinoyatchilikka nisbatan yurisdiksiyaga oid kengaytirilgan yondashuvni qabul qilishga chorladi. Misol uchun, jinoyatni fosh qilish, jinoiy razvedka ma'lumotlarini almashish maqsadida tashkil etilgan 194 ta a'zo davlatdan iborat Xalqaro jinoiy politsiya tashkiloti (INTERPOL) va Yevropa politsiya idorasi (EUROPOL) dunyo xaxfsizligini ta'minlash uchun muhim texnik imkoniyatlarni taqdim etadi [8; 100-112-b]. INTERPOLning kiberjinoyatchilik dasturi doirasida konferensiyalar orqali davlatlar o'rtasida axborot almashinuvini qo'llab-quvvatlash, professional standartlarni ishlab chiqish va takomillashtirish bo'yicha o'quv kurslarini taklif qilish, kiberhujumlar, paydo bo'lgan tahdidlarni aniqlash va ushbu ma'lumotlarni a'zo davlatlarga yetkazish va boshqa bir qancha vazifalar amalga oshiriladi. Interpoldan farqli o'laroq, Europol Yevropa Ittifoqining huquqni muhofaza qilish organi bo'lib, uning asosiy maqsadi barcha Yevropa Ittifoqi fuqarolari manfaati uchun xavfsizlikni ta'minlash, terrorizm va boshqa transmilliy uyushgan jinoyatchilik shakllarining oldini olish va ularga qarshi kurashishdir. 2013-yilda Europol Yevropa Kiberjinoyatchilik markazini (EC3)ni tashkil etdi. Bu markaz jinoiy tergov va operatsiyalarni qo'llab-quvvatlash uchun kerakli axborot va razvedka ma'lumotlarini to'plab, yuqori ixtisoslashgan texnik va raqamli xizmatlar ko'rsatadi. Yevropa kiberjinoyatchilik markazi materiallari asosida Internet yordami bilan sodir etilgan uyushgan jinoyatchilikning tahdidlarini baholash (IOCTA)ning yillik hisoboti tayyorlanadi. Ushbu strategik hisobot huquqni muhofaza qilish organlari, siyosatchilar va tartibga soluvchilarga kiberjinoyatchilikka samarali va kelishilgan holda javob berishga imkon beradigan asosiy tavsiyalar beradi.

Muhokama. Jinoiy yurisdiksiya hududiylik, faol va passiv fuqarolik, himoya va universallik prinsiplarga asoslanadi, biroq bu mezonlar ko'p hollarda davlatlar o'rtasida

ziddiyatli vaziyatlarga olib kelishi mumkin. An'anaga ko'ra, xalqaro huquqda yurisdiksiya davlat suvereniteti va tengligi tamoyillarining markaziy xususiyati hisoblanadi. Buni suveren davlatning insonlar, mulk, vaziyatlarni tartibga solish, qonunchilik, ijro va sud hokimiyati orqali ta'sir qilish kuchi deb ta'riflash mumkin [9; 483-485-b]. Umuman olganda, xalqaro huquqda hududiylik prinsipi yurisdiksiyaning asosiy tamoyillaridan biri sifatida qaraladi. Shunga qaramay, milliy qonunchilik eksterritorial yurisdiksiyaning tan olingan faol shaxs, passiv shaxs, himoya va universallik tamoyillariga asoslangan holda davlat hududidan tashqarida sodir etilgan xulq-atvor ustidan o'z yurisdiksiyasini kengaytirishi mumkinligi ham qabul qilingan.

Hududiylik prinsipi - Jinoiy yurisdiksiya uchun jinoyat sodir etilgan joyga asoslangan hududiylik prinsipi mamlakat hududida to'liq yoki qisman sodir etilgan huquqbuzarliklarga nisbatan tadbiiq etiladi. Har bir davlat mutlaq huquqidan kelib chiqqan holda o'z hududida: quruqlikda, dengizda yoki havoda sodir etilgan barcha xatti-harakatlar ustidan, u ijtimoiy xavfli qilmish Xalqaro huquqda yurisdiksiya davlat suvereniteti va davlatlar tengligi prinsiplarining markaziy xususiyatlaridan biridir. Uni qonunchilik, ijro farmoni yoki sud hukmi orqali odamlarga, mulklarga va holatlarga ta'sir qilish yoki ularni tartibga solish uchun suveren davlatning vakolatlari sifatida ta'riflash mumkin. Yurisdiksiya davlatning o'z hududida va ayrim hollarda o'z hududidan tashqarida ham huquqiy vakolatlarni amalga oshirishga imkon beradi.

Faol fuqarolik prinsipi – ayblanuvchining millatiga asoslangan ushbu tamoyil orqali davlat chet elda jinoyat sodir etgan fuqarolari ustidan yurisdiksiyasini qo'llash huquqiga ega [10; 290-295-b]. Jinoyatchilikka qarshi kurashga bag'ishlangan ko'plab shartnoma va Konvensiyalarda davlatning o'z fuqarolarini ushlab berishdan bosh tortish huquqi ko'zda tutilgan. Bunday normalar jumladan, 1929-yilgi "Pul belgilarini qalbakilashtirishga qarshi kurash to'g'risida"gi Konvensiya 8-moddasida, 1929-yildagi "Pornografik mahsulotlarni tarqatishga qarshi kurash to'g'risida"gi Konvensiyaning 2-moddasida o'z aksini topgan. Ushbu masala yuzasidan nazariyotchi olimlar bir-birini inkor etuvchi qarashlarni bildirganlar. Umuman bunday yondashuvlarni ikki guruhga ajratish mumkin: o'z fuqarolarini ushlab berish tarafdorlari va buni inkor etuvchilar. O'z fuqarolarini ushlab berish tarafdorlari sifatida G.Grotsiy, Vattel, Billo, G.YA.Gamaker, F.F.Martens, V.A.Ulyanitskiy, V.P.Danevskiy, P.Kazanskiy, D.P.Nikolskiy, E.K.Simeon, P.Shaland va boshqalar bo'lgan. Ushbu konsepsiya tarafdorlari o'z fikrlarini tasdiqlash maqsadida quyidagi dalillarni keltiradilar:

1) davlat o'z fuqarolarini boshqa davlat manfaatlariga zarar yetkazishdan tiyib turishga majbur. Shu bois u o'z fuqarolarining xorijiy davlat chet elda sodir etgan barcha og'ir jinoyatlari uchun jazolashi yoxud ushlab berishi lozim;

2) jinoyat qonunining hududiylik prinsipi jinoyat sodir etilgan barcha hollarda, uning fuqaroviy taalluqliligidan qat'i nazar, amal qilishi zarur;

3) jinoyat sodir etilgan joyda dalillarni to'plash, protsessual harakatlarni o'tkazish, shuningdek sudlanuvchining o'z himoyasi uchun dalil to'plashi ancha osonlashadi.

O'z fuqarolarini ushlab bermaslik tarafdorlari, xususan, S.Pufendorf fikricha, davlat faqat o'z fuqarolarini jazolashga haqli, zero jazolash huquqi davlat hokimiyatining bir muhim elementi hisoblanadi, shu bois davlat o'z yurisdiksiyasi ostida bo'lmagan fuqaroni jazolay olmaydi. Shuningdek, bu borada tadqiqotchilar quyidagi asoslarga havola etgan holda o'z fikrlarini isbotlashga harakat qiladilar:

- 1) har bir fuqaro jinoiy javobgarlikka faqat o'z mamlakati jinoyat qonuni bo'yicha tortilishi mumkin;
- 2) o'z hududidan tashqarida sodir etiladigan jinoyat uchun davlat jinoyatchini jazolay olmaydi, hattoki u o'z fuqarosi bo'lsa ham;
- 3) davlatning jinoiy sudlov hokimiyati faqat uning fuqarolarigagina taalluqli bo'ladi;
- 4) davlat zimmasiga o'z fuqarolarini himoya qilish majburiyati yuklangan. Davlat o'z fuqarosini boshqa davlatga ushlab berar ekan, o'z mamlakatida yaratib beriladigan sud ish yurituvchi kafolatlaridan mahrum etadi va shu yo'sinda uni muhofaza qilish majburiyatini buzadi;
- 5) davlatning o'z fuqarosini ushlab berishi uning siyosiy mustaqilligiga va yurisdiksiyasiga putur yetkazadi.

Davlatning o'z fuqarosini ushlab bermasligini asoslovchi dalillarni birinchidan, umume'tirof etilgan prinsip – davlat suverenitetiga bo'lgan hurmat hamda ikkinchidan, shaxs va davlat o'rtasidagi o'zaro huquq va majburiyatlar zanjiridan iborat bo'lgan munosabat bilan izohlash mumkin. Shunday bo'lsa-da, amaliyotda o'z fuqarolarini ushlab bermaslik prinsipi umume'tirof etilgan deb bo'lmaydi. Zero, ayrim davlatlar boshqacha yondashuvni qo'llab-quvvatlaydilar.

Nofol fuqarolik prinsipi – yurisdiksiyaning ushbu tamoyili jabrlanuvchining millatiga asoslanadi, ya'ni chet el fuqarosi o'z davlatidan tashqari jinoyat sodir etsa, davlat fuqarolarini himoya qilish maqsadida boshqa davlat fuqarosi ustidan yurisdiksiyaga ega ekanligini anglatadi [11; 152-156-b]. Ushbu prinsipni qo'llash bir nechta sabablarga ko'ra tanqid qilingan va e'tiroz bildirilgan, birinchidan, chet elda o'z fuqarolariga qarshi jinoyat sodir etgan jinoyatchilarni jazolash davlatchilik uchun muhim hisoblanmagan. Jinoyatchi odatda jabrlanuvchining millatini bilmagani sababli unga nisbatan qaysi davlat qonunlari qo'llanilishini haqida ma'lumotga ham ega bo'lmaydi [12; 104-108-b]. Ushbu prinsip quyidagi holatda ziddiyatni keltirib chiqaradi, ya'ni jinoyatchi ijtimoiy xavfli qilmish sodir etsa-da, biroq o'sha davlat qonunchiligi bo'yicha qilmish jinoyat sifatida baholanmasligi mumkin. Passiv fuqarolik prinsipi qoidasiga asosan shaxs jismonan qayerda bo'lishidan qat'i nazar, o'z davlatining qonunlari himoyasi ostida bo'ladi. Shuning uchun unga qarshi jinoyat sodir etgan shaxs ham jabrlanuvchining qonunchiligi bo'yicha jazoga tortiladi [13; 153-156-b]. Kiberjinoyatchilikka nisbatan ko'plab milliy qonunlar o'z yurisdiksiyasini davlat hududidan tashqarida sodir etilgan jinoyatlarga nisbatan ham qo'llaydi. Bu tartib bir nechta davlatlar qonunchiliga ham aks etgan, misol uchun Misr Qonunining 3-moddasi [14; 77-80-b], 1995-yildagi Nigeriya "Kiberjinoyatchilik to'g'risida"gi Qonunining 143-moddasi [15; 130-135-b].

Himoya prinsipi - davlatning muhim manfaatlarini himoya qilishga asoslanadi. Mamlakat xavfsizligi va iqtisodiyotni mustahkamlashga qarshi chet elda sodir etilgan josuslik, qalbakilashtirish, kiberjinoyatchilik va transmilliy uyushgan jinoyatlarning turli shakllarini aniqlab, tergov qilish, jinoyatchilarni jazolash davlatchilikning asosiy yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu prinsip qanday jinoyatlarni qamrab olishi haqida aniqlik kiritilmagan, ya'ni davlat manfaatlariga zid keladigan jinoyatlarning aniq ro'yxati mavjud emas [16; 98-100-b]. Ushbu prinsipning kiberjinoyatlarga nisbatan qo'llashning ijobiy xususiyatlariga to'xtaladigan bo'lsak, Tyoben ishini misol sifatida keltirsak bo'ladi. Adelaida institutining asoschisi hisoblangan Fredrik Tyoben o'z veb-saytida xolokost mavjudligini inkor etgan ma'lumotlarni tarqatgan, Germaniya sudi uni irqiy nafratni qo'zg'atish jinoyati bilan aybdor deb topgan. Xolokost Ikkinchi Jahon urushi davrida natsistlarning yahudiy millati vakillarini qirg'in

qilishlari bilan bog'liq, garchi bu so'zning o'zi bundan ancha oldin paydo bo'lgan bo'lsa ham. Ba'zi davlatlardaxolokostni ommaviy ravishda inkor etish davlat manfaatlariga zid deb baholanadi va noqonuniy hisoblanadi.

Universallik prinsipi – (the principle of universality) xalqaro jinoyatchilik, ya'ni butun xalqaro hamjamiyatning asosiy qadriyatlariga tajovuz qiluvchi qilmishlar uchun javobgarlikni belgilash tizimini takomillashtirish mahsuli sifatida shakllandi desak, yanglishmaymiz. Uning natijasida ushbu hamjamiyatning a'zosi bo'lmish har qanday davlat, bunday huquqbuzarliklar qayerda sodir etilganidan qat'i nazar, javobgarlik belgilanishi lozim hisoblanadi. Zamonaviy xalqaro huquqda xalqaro jinoyatlarda aybdor bo'lgan shaxslarni ta'qib qilishning universalligi to'g'risidagi ta'kidlar borgan sayin ko'paymoqda. Ushbu prinsipga muvofiq, bunday jinoyat sodir etgan shaxslar jinoyat joyi yoki fuqaroligidan qat'i nazar, jinoiy ta'qibga mahkumdirlar. Universal jinoiy ta'qib yoki universallik prinsipi mohiyati bilan o'zarolik prinsipiga muqobil hisoblanadi. Universallik prinsipi davlatning o'z fuqarosi bo'lmagan shaxslarga nisbatan yurisdiksiyasini o'tkazishi bilan tavsiflanadi. Prinsipning tabiatini o'zi baxslidir. Hatto mashhur xalqaro jinoyat huquq mutaxassisi Ch.M.Bassioni ham universal yurisdiksiya prinsipining xarakteridan kelib chiqqan holda, uning besh xil ma'nosi borligini ta'kidlaydi:

- 1) ma'lum jinoyatlar uchun universal javobgarlik;
- 2) umummilliy yurisdiksiyaga erishish;
- 3) milliy yurisdiksiyaning eksterritorial faoliyati;
- 4) xalqaro sud organlarining umumiy qamrovi;
- 5) milliy huquqiy tizimda universal yurisdiksiyaning mavjudligi [17; 44-46-b].

Universal yurisdiksiya sohasidagi bahslardan kelib chiqib va prinsipning noto'g'ri talqin qilinishining oldini olish maqsadida bugungi kunda xalqaro huquqni rivojlantirish va kodifikatsiya ishlarini olib borayotgan Xalqaro huquq komissiya tomonidan asosiy tushunchalar ishlab chiqilishi lozimligi ta'kidlanib kelinmoqda [18; 120-125-b]. Ularga quyidagilar kiradi:

- Universal yurisdiksiya tushunchasi va uning turlarining tasniflash;
- Xalqaro odat huquqiga ko'ra universal yurisdiksiya kiruvchi jinoyatlar ro'yxatini aniqlashtirish;
- Davlat mansabdor shaxslarining immunitetlari masalasi;
- Universal yurisdiksiya va xalqaro huquqqa ko'ra ekstraditsiya yoki jinoiy qidiruv masalasi o'rtasidagi munosabatlar;
- Universal yurisdiksiya prinsipini siyosilashtirishga qarshi himoyalash jarayonini ishlab chiqish;
- Universal yurisdiksiya amal qiluvchi davlatlar o'rtasidagi nizolarni hal qilish mexanizmi.

Xulosa. Kiberjinoyatlar bir mamlakatda sodir etilishi, boshqa mamlakatdagi shaxslarga qaratilishi va ko'plab yurisdiksiyalardagi infratuzilmani qamrab olishi tegishli sud yoki huquqni mufofaza qilish organini aniqlashni murakkablashtiradi. Shuningdek, kiberjinoyatchilikka oid qonunchilik normalarining turli mamlakatlar o'rtasida uyg'unlashmaganligi yurisdiksiya muammolarini yanada kuchaytirib yuboradi. Bir yurisdiksiyada kiberjinoyat deb tan olingan harakat, boshqasida shunday deb tan olinmasligi yoki huquqiy oqibatlari jinoiy harakatga tenglashtirilmasligi kabi huquqiy nomuvofiqliklar kiberjinoyatchilar uchun himoyalangan joylarning vujudga kelishiga olib keladi. Shu sababli

kiberjinoatchilikka qarshi kurashishda yurisdiksiya muammolarini hal qilish uchun ikki tomonlama va ko'p tomonlama bitimlar orqali xalqaro hamkorlikni kuchaytirish muhimdir. Ushbu bitimlar ishtirokchi davlatlar o'rtasida axborot almashish, o'zaro huquqiy yordam berish va ekstraditsiya jarayonlari uchun aniq protokollarni belgilashi lozim. Birlashgan Millatlar Tashkiloti va Yevropa Kengashi kabi tashkilotlar bunday xalqaro hamkorlik sa'y-harakatlarini osonlashtirish borasida muhim rol o'ynamoqda. Kiberjinoatchilikka oid qonunlar va tushunchalarni yurisdiksiyalar bo'yicha uyg'unlashtirishga harakat qilish kerak. Xalqaro konvensiyalar yoki namunaviy qonunlarni qabul qilish orqali kiberjinoatchilikka qarshi kurashish uchun umumiy asosni yaratish mumkin. Masalan, 60 dan ortiq mamlakatlar tomonidan ratifikatsiya qilingan Kiberjinoatchilik bo'yicha Budapesht konvensiyasi ayrim kiberjinoatchilarni kriminallashtirish uchun qoidalar va xalqaro hamkorlik protseduralarini belgilab beradi. Yana bir yechim sifatida maxsus kiberjinoatchilik sudlarini tashkil etishni ilgari surish mumkin. Chegaralararo yurisdiksiyaga ega maxsus kiberjinoatchilik sudlari yoki tribunallarini tashkil etish kiberjinoatchilik ishlarini suda ko'rishni ancha soddalashtirishi mumkin. Kiberjinoatchilik va raqamli kriminalistika sohasida malakali sudyalarning va prokurorlardan iborat ushbu maxsus sudlar ko'plab yurisdiksiyalarni qamrab olgan jinoyatlarni ko'rib chiqishi va turli mamlakatlarda murakkab huquqiy jarayonlarni yuritish zaruratini kamaytirishga xizmat qiladi. Shuningdek, davlat va xususiy sektor o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish zarur. Huquqni muhofaza qiluvchi organlar, texnologik kompaniyalar va internet provayderlari o'rtasida yaqin hamkorlik axborot almashinuvini osonlashtiradi, dalillar to'plashni samarali tarzda amalga oshirish, shuningdek, chegaralararo kiberjinoatchilik tergov jarayonlarini tartibga solish uchun umumiy standartlar va amaliy tavsiyalarni ishlab chiqishga yordam beradi. Eng asosiysi, yurisdiksiyaga oid muammoni samarali hal qilish uchun, avvalo, huquqni muhofaza qiluvchi organ xodimlari, prokurorlar va sudyalarning malakasini muntazam ravishda oshirib borish zarur.

Адабиётлар/Литература/References:

1. United Nation Office on Drugs and Crime, Comprehensive Study on Cybercrime, XVII (February 2013).
2. Council of Europe, Convention on Cybercrime 4-8, Nov. 23, 2001, E.T.S No. 185 (entered into force Jul. 1, 2004).
3. League of Arab States, Arab Convention on Combating Information Technology Offenses 5-9, Dec. 21, 2010 (entered into force Feb. 7, 2014), <http://www.lasportal.org/ar/legalnetwork/Documents>
4. The Ninth United Nation Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of the Offenders, interim report by the secretariat 4 (April 1995),
5. https://www.unodc.org/documents/congress/Previous_Congresses/9th_Congress_1995/017A_CONF.169.15.ADD.1_Interim_Report_Strengthening_the_Rule_of_Law.pdf.
6. United Nations Convention against Transnational Organized Crime 6, Nov. 15, 2000, 2225 U.N.T.S 209 (entered into force Sep. 29, 2003).
7. Alexandra Perloff-Giles, *Transnational Cyber Offenses: Overcoming Jurisdictional Challenges*, 43 Yale J. Int'l L. 191, 196 (2018).
8. Comprehensive Study on Cybercrime, *supra* note 2, at 183.
9. FREDERIC LEMIEUX, INTERNATIONAL POLICE COOPERATION: EMERGING ISSUES, THEORY AND PRACTICE 1 (2d ed. 2013).
10. MALCOLM N. SHAW, INTERNATIONAL LAW 483 (8th ed. 2017).

11. MARTIN DIXON ET AL., CASES & MATERIALS ON INTERNATIONAL LAW 290 (6th ed. 2016).
12. MARTIN DIXON, TEXTBOOK ON INTERNATIONAL LAW 152 (6th ed. 2007).
13. ANDERS HENRIKSEN, *supra* note 104, at 88.
14. MARTIN DIXON, *supra* note 134, at 153.
15. Egyptian Anti-Information Technology Crimes Law, *supra* note 77, art. 3.
16. Nigerian Law on Cybercrime, *supra* note 130, art. 33.
17. MALCOLM N. SHAW, *supra* note 98, at 499.
18. Umarxanova D.Sh., Ochilov H.R. Xalqaro jinoyat huquqi. Darslik Toshkent-2019, 44-bet.
19. <http://legal.un.org/ilc/reports/2018/english/annex A.pdf>

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/3(4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).